

Ds. Jannica de Prenter
Verenigde Protestantse
Kerk te Brugge

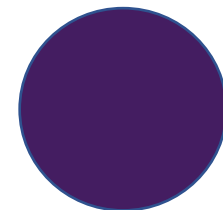
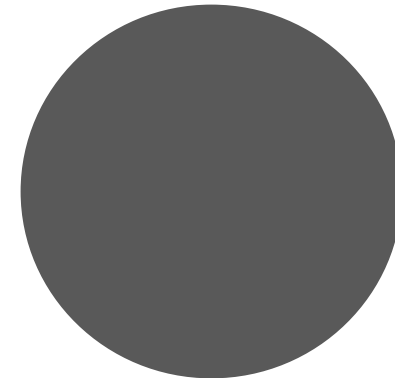
*NIEUWE KRACHT VINDEN IN
DE WOESTIJN*

Inleiding

- De coronatijd is voor veel mensen een woestijntijd geweest: ploeteren, volhouden, eenzaamheid, moeheid en onzekerheid.

*Er is een tijd om te huilen en een tijd om te lachen,
Een tijd om te rouwen en een tijd om te dansen.
Er is een tijd om te ontvlammen en een tijd om te verkillen,
een tijd om te omhelzen en een tijd om af te weren.
Prediker 3:4-5*

Zou contextueel Bijbellezen een geschikte vorm kunnen zijn om door te praten over corona-ervaringen?

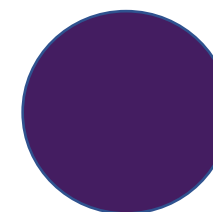
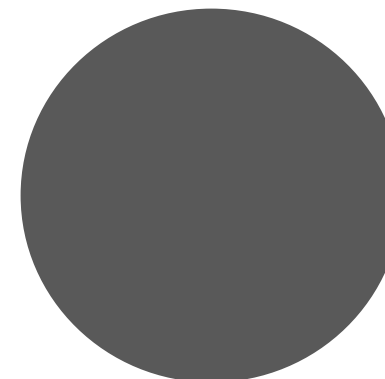
Inleiding

- Aanleiding voor deze studiedag: Corona-Bijbelkring in Brugge en Antwerpen.
- Contextuele Bijbelstudie die gelegenheid geeft om door te praten over eenzaamheid, huidhonger, ziekte, kwetsbaarheid.

Wat is contextueel Bijbellezen? En welke nieuwe inzichten en perspectieven heeft contextueel Bijbellezen de theologie en de kerk te bieden?

Opbouw van deze lezing:

1. Bijbelse hermeneutiek: plaats van contextueel Bijbellezen in het spectrum van leesmethoden en exegetische benaderingen.
2. Gezamenlijk project VPKB Brugge en Protestantse gemeente de Wijngaard rond contextueel Bijbellezen en corona-ervaringen.
3. Thema van de dag: 'hoop vinden in de woestijn' (1 Kon 19:1-9).

*Contextueel
Bijbellezen &
Bijbelse
Hermeneutiek*

CTB & Hermeneutiek

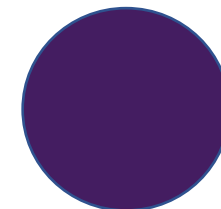
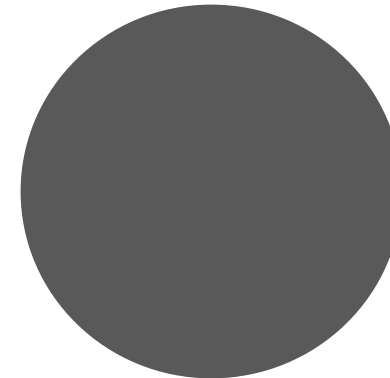
Hermeneutiek of uitlegkunde speelt zich af tussen drie centrale spanningsvelden: de auteur(s), de tekst en de lezer.

Twee belangrijke paradigmaveranderingen:

1. Jaren '60 en '70: van historisch-kritische methoden (*author-centered*) naar literaire benaderingen (*text-centered*).
2. Jaren '80: opkomst van contextuele benaderingen die de lezer centraal stellen (*reader-oriented*).

De diachrone lezing van de tekst:

- Historisch kritische methoden vanaf de 19^e eeuw leggen de focus 'achter' de tekst: reconstructie van de *Sitz im Leben*, historische context, intenties van de auteur en groei van de tekst.
- Schleiermacher: correct interpreteren = "sich gleichstellen mit dem ursprünglichen Leser".

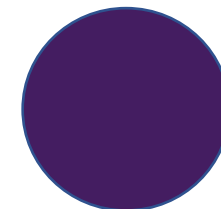
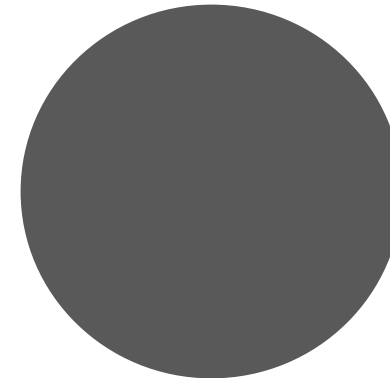
CTB & Hermeneutiek

Literaire benaderingen:

- Jaren '60 en '70: literaire benadering in de exegese (vgl. *Linguistic Turn* in de filosofie en de sociale wetenschappen).
- Benadering van de Bijbel als literatuur.
- Invloeden uit de semiotiek (Greimas), het structuralisme (de Saussure) en theorieën over intertekstualiteit (Bakhtin/ Kristeva).
- **Structuur van de tekst:** analyse van narratieve en poëtische stijl, woordvolgorde, herhalingen in de tekst, stijlfiguren, citaten, allusies, metaforen, metonymen, hyperbolen etc.

Rol van de lezer in Bijbelse hermeneutiek

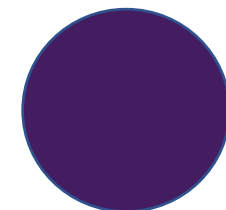
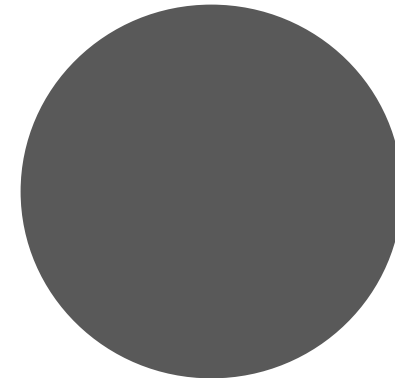
- Paul Ricœur: dialectiek tussen 'uitleggen' & 'verstaan' (cf. Ricœur's *Interpretation Theory*).
- Schrijfproces: er ontstaat een afstand tussen schrijver en geadresseerde.
- De betekenis ligt 'voor' de tekst: in het interpreteren van de tekst door de lezer.

CTB & Hermeneutiek

Rol van de lezer in Bijbelse hermeneutiek

- Ricœur/ Gadamer: in tekstinterpretatie moet een dialogerende houding centraal staan.
- Hans-Georg Gadamer: verstaan van een tekst = versmelten van de horizon van de lezer en de horizon van de auteur (*horizonversmelting*) > onze eigen horizon wordt verbreed en gecorrigeerd door de horizon van de tekst.
- De lezer moet bewust zijn van het eigen 'voorverstaan'.
- Ricœur: interpreteren = opnemen van de tekst in een nieuw discours.
- *Decontextualisering* is een preconditione voor de *recontextualisering* van de tekst.

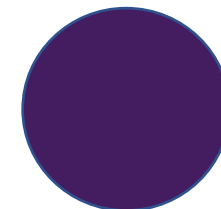
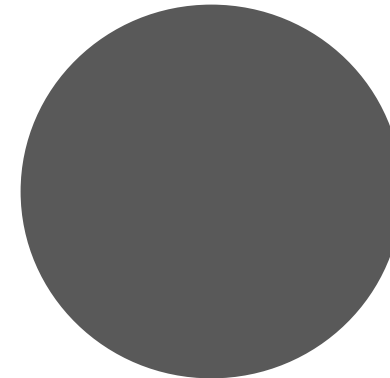
CTB & Hermeneutiek

Deconstructie, retorische kritiek, ideologie & contextuele benaderingen

- Derrida: de betekenis van teksten ligt 'fundamenteel open'.
- Betekenis ligt niet vast in de structuur van de tekst (contra de Saussure) > elke lezer vindt nieuwe en andere structuren en betekenissen.
- "Er is niets buiten de tekst" (*il n'y a pas de hors-texte*).
- Teksten omvatten verschillende betekenissen en waarheden.
- *Deconstructie*: ontwarren van de interne logica en interpretaties in teksten > analyse van naast elkaar bestaande genres en betekenissen.

Ontstaan van nieuwe benaderingen (onder invloed van het poststructuralisme):

- Relatie tussen taal & ideologie: *Ideological & Rhetorical Criticism*.
- Contextuele benaderingen: *Reader Response Criticism, Feminist Studies, Post-Colonial Criticism*.

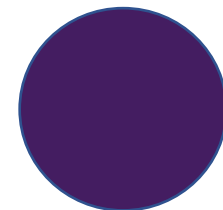
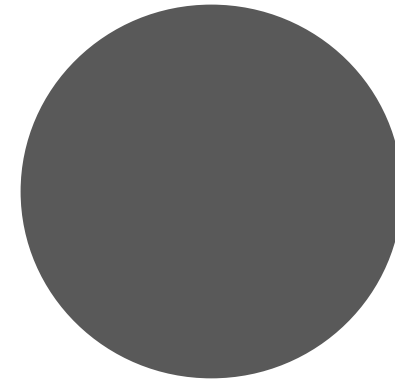

*Contextueel
Bijbellezen in
Coronatie*

Van verlangen naar project

- Voorjaar 2020: er ontstaat een gezamenlijk project van VPKB Brugge en Protestantse Kerk de Wijngaard (Antwerpen-Zuid).
- Er wordt een werkpakket uitgewerkt dat aansluit bij de context van de coronapandemie.
- Collega's die meedachten: Inge Landman (voormalig expert contextueel Bijbellezen in de PKN), ds. Eefje van der Linden (vormingsverantwoordelijke VPKB - Nederlandstalig), ds. Petra Schipper (stadspredikant Antwerpen).

Het materiaal: diversiteit aan vormen

- Het werkpakket bevat materiaal voor vier middagen.
- Deelnemers gaan aan de hand van een zelfgekozen Bijbeltekst in gesprek over corona-ervaringen.
- Er werd steeds gewerkt met een vrolijk Bijbelboekje waar verschillende ervaringen gegroepeerd staan.
- Er is gewerkt met een variatie van vormen: analyse, kringgesprek (in minigroep en plenair), creatieve werkvormen, liturgische momenten en filmpjes.

OP VERHAAL KOMEN MET
CONTEXTUEEL BIJBELLEZEN

Bijbelboekje

Een initiatief van VPKB Brugge en
Protestantse kerk De Wijngaard

Selectie van Bijbelteksten

Ballingschap/ verlangen naar de kerk: Ps 42:1-6; Ps 55:1-15.

Gevangenschap/ afgesloten zijn: Jona 2; Jer 38:1-6; 2 Tim 1:2-10.

Ziekte en genezing: Lc 17:11-19.

Vertrouwen in duisternis: Ps 23; Ps 91; Job 19:23-27.

Leven in het hier en nu: Pr 3:1-8; Pr 9:7-12; Sirach 30:21-25.

Huidhonger/ verlangen naar aanraking: Hooglied 5:2-8; 1 Kon 19:1-9.

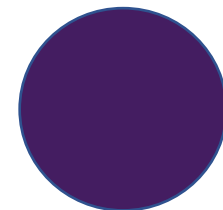
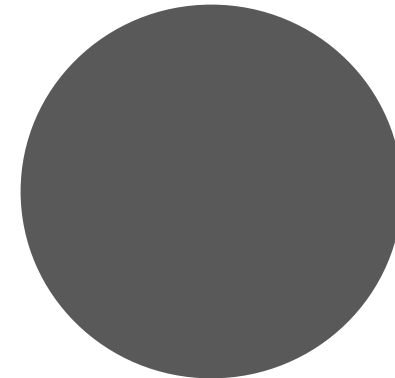
Wachten/ voorbereiden op: Matt 25:1-13

Kwetsbaarheid: 2 Kor 4:7-15; 2 Kor 12:5b-10; Mc 5:1-20.

Methode

De methode bestaat uit elementen die ook terugkeren in de methodiek van Kerk in Actie, maar bevat meer autobiografische elementen. De volgende stappen staan centraal:

- **Zien:** wat speelt er in mijn leven? Wat gebeurt er in mijn context? Er wordt zorgvuldig naar de context gekeken (persoonlijk, sociaal, economisch, politiek).
- **Lezen:** de context van de tekst ontdekken aan de hand van leessleutels: wat speelde er toen, hoe werd er toen gereageerd? Welk licht werpt dit op onze eigen context (stap 1 'zien')?
- **Doen:** Wat is er voor ons veranderd na het lezen van de Bijbelteksten? Hoe zet de tekst ons aan tot (anders) voelen en handelen? Wat neem je mee?

Vieren

- Elke bijeenkomst begint met een liturgisch moment.
- Dit zorgt voor een goede sfeer en verbondenheid tussen de deelnemers.
- Vanuit een grotere (paas)kaars wordt voor elke deelnemer een lichtje aangestoken – aansluitend een gebed of gedicht.
- Elke bijeenkomst werd afgesloten met een luisterlied.

Ervaringen uit Brugge en Antwerpen

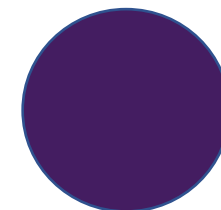
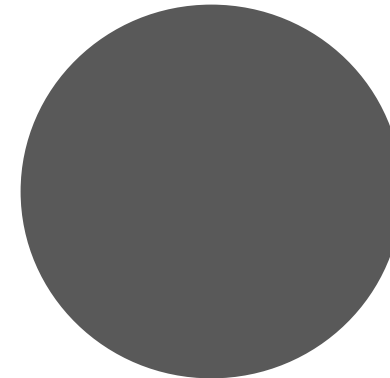
BRUGGE

- Intergenerationele groep met gepensioneerde ouderen en kwetsbare jongeren.
- Grote verschillen in financieel welzijn.
- Ervaringen van eenzaamheid domineerden het gesprek.
- Groot verschil in angst voor het virus tussen ouderen en jongeren.
- Eén van de deelnemers durfde het verhaal in Mc 5:1-20 op haar ervaringen van manische depressiviteit te leggen.

Ervaringen uit Brugge

De verhalen van de anderen hebben mij geleerd dat wij weer moeten durven leven en vertrouwen moeten leren. Ik heb ook geleerd dat ouderen soms minder behoefte hebben om buiten te komen en dat zij terecht angstiger zijn om het virus te krijgen.

Ik ging aan de slag met 1 Kor 12:5b-10. Deze tekst heeft mij geleerd dat het beter is om me ten opzichte van machtigere mensen op mijn zwakheid te laten voorstaan ten einde onbegrip, weerstand en veel ellende te vermijden. Ik stond niet meer alleen in mijn kwetsbaarheid omdat ik leerde dat het een gemeenschappelijke ervaring is die anderen met mij delen. Ondanks de grote onzekerheid, overwon het vertrouwen in een goede afloop.

Ervaringen uit Brugge en Antwerpen

ANTWERPEN

- Interculturele groep met mensen uit verschillende contexten: RK, Protestants, kerkelijk/ niet-kerkelijk, mensen in armoede.
- Er was geen onderscheid tussen wel of niet thuis in de Bijbel.
- Centraal stonden gedeelde onzekerheden en ervaringen van gemis.
- Een grote eerlijkheid om in alle openheid te praten over eenzaamheid, depressieve gevoelens, onzekerheid, moeheid, frustratie.

Ervaringen uit Antwerpen

Als een doorgewinterde protestantse die corona heeft gehad en veel isolement en verdriet heeft ervaren, haar geloofsvertrouwen uitspreekt... en dat mensen in armoede hier kracht uit putten. Als het thema eenzaamheid is en depressiviteit en ideeën worden uitgewisseld over wat je zelf kunt doen.

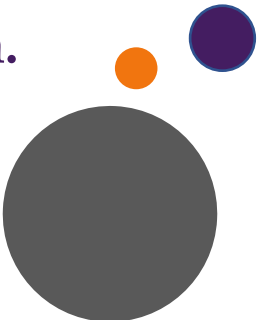
Elk verhaal raakte me omdat ik ieder van deze mensen ken en hun dit allemaal zo gun: juist nu. Ik vond het prachtig om mee te maken... mijn PSC mensen: dat ze zich zo goed voelden en opgenomen. Tussenschotten weg. We zaten er allemaal als mens, als zoekende, contactzoekende mens... opnieuw mocht ik ervaren dat het kan en hoe mooi het kan gaan: elkaar vinden vanuit zo verschillende achtergronden in een kerk en rond de Bijbel.*

Ds. Petra Schipper – Stadspredikant in Antwerpen

* PSC = Protestants Centraal Centrum

- ✓ **Je bent niet alleen met eenzaamheid.**
- ✓ **We zijn allemaal kwetsbaar.**
- ✓ **Je kunt ermee leren leven.**

*Elia: Hoop
vinden in de
woestijn*

Elia op de Karmel – Chagall 1958

Het verhaal van Elia: hoop vinden in de woestijn

- 1 Kon 19:1-9 staat in contrast met in Kon 18 (Elia's triomf over de priesters van Baäl).
- 1 Kon 19 vertelt hoe Elia van de één op de andere dag het leven niet meer ziet zitten. Het is een verhaal over vermoeidheid, stuklopen en toch opnieuw de moed vinden om door te gaan.

Vlucht naar de woestijn

- Izebel hoort wat Elia gedaan heeft met de priesters van Baäl (1 Kon 19:1-2).
- Elia vlucht 'ter wille van zijn leven' (*'el-napšô*).
- De reis van Elia begint bij Berseba (vgl. Gen 21:14,31-33; Am 5:5; 8:14 *Bir es-seba* 'zevenbron').
- Elia trekt alleen de woestijn in (1 Kon 19:3).

Het verhaal van Elia: hoop vinden in de woestijn

Nulpunt

- Elia stort in na één dagreis.
- Elia gaat onder een brem- of doornstruk (*rōṭem*) zitten en verlangt naar de dood.
- Elia wenst dat zijn roeping hier stopt: 'Het is genoeg geweest, Heer, neem mijn leven' (1 Kon 19:4).

Aangeraakt door engelen

- De nacht valt - duisternis als beeld van crisis.
- 1 Kon 19:5 > Elia wordt aangeraakt door een engel (*mal'āk* 'bode') - er is brood en water en vriendelijke woorden: 'eet wat'.
- Elia wordt voor de tweede keer geroepen (1 Kon 19:7) door de volhardende engel: 'eet wat'.

Het verhaal van Elia: hoop vinden in de woestijn

Een stem in de woestijn

- Elia reist veertig dagen en nachten totdat hij bij de Horeb komt en daar een grot binnengaat (1 Kon 19:8-9).
- Er is harde wind, geraas en vuur, maar Elia hoort Gods stem slechts in het zachte fluisteren van een briesje.
- Betekenis van woestijn (*midbar* = plaats zonder woorden; vgl. *dābar* 'woord'). In de stilte en de leegte hervindt Elia zijn roeping en opent zich een nieuwe toekomst.

Afsluiting

- Drieslag van het Elia-verhaal: '*aanvechting*' – '*crisis*' – '*nieuwe hoop*' komt vandaag terug in workshops, het gesprek met elkaar en de Lectio Divina.

Tijd voor vragen...

Bedankt voor uw aandacht!